

УДК 330.1:338.2:656.7

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-20>**Вовк О.М.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки повітряного транспорту
Національного авіаційного університету***Долгополова Ю.А.***студентка
Національного авіаційного університету***Vovk Olha***PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor at the Department of Air Transport Economics
National Aviation University***Dolhopolova Yuliya***Student
National Aviation University*

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ІННОВАЦІЙНОГО ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ АВІАПІДПРИЄМСТВ

PERFORMANCE MANAGEMENT OF INNOVATIVE RENEWAL OF THE AVIATION ENTERPRISES' BASIC ASSETS

АНОТАЦІЯ

Технологічні досягнення та динамічність розвитку ринку авіаційних послуг провокують зростання вмотивованості до інноваційного оновлення основних засобів на авіа підприємствах. У статті розглянуто особливості управління основними засобами авіа підприємства: одночасне відшкодування втрати вартості активів із процесом надання авіаційної послуги, виключна роль транспортних засобів та інфраструктури у фондо-віддачі й прибутковості, масштабність і довготривалість процесу інноваційного оновлення авіаційної техніки. Запропоновано організаційно-економічний механізм управління інноваційним оновленням основних засобів авіа підприємства, що, розглядаючи послідовність процесу інноваційного оновлення, поєднує складники, що впливають на ефективність формування і реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії.

Ключові слова: інноваційне оновлення, основні засоби, авіа підприємство, транспортні засоби, транспортна інфраструктура.

АННОТАЦИЯ

Технологические достижения и динамичность развития рынка авиационных услуг провоцируют рост заинтересованности в инновационном обновлении основных средств на авиационных предприятиях. В исследовании рассмотрены особенности управления основными средствами авиационного предприятия: одновременное возмещение потери стоимости активов с процессом предоставления авиационной услуги, исключительная роль транспортных средств и инфраструктуры в фондоотдаче и прибыльности, масштабность и продолжительность процесса инновационного обновления авиационной техники. Предложено организационно-экономический механизм управления инновационным обновлением основных средств авиационного предприятия, который, рассматривая последовательность процесса инновационного обновления, объединяет составляющие, влияющие на эффективность формирования и реализации инновационно-инвестиционной стратегии.

Ключевые слова: инновационное обновление, основные средства, авиационное предприятие, транспортные средства, транспортная инфраструктура.

ANNOTATION

The technological advances and the dynamism of the aviation services market development stimulate motivation to increase

innovative renewable of basic assets at the aviation enterprises. The feature of providing transport services at the aviation enterprises is connected with high requirements for safety and technological reliability. Another important motivation factor is the high cost of means of transport, complex technical conditions of reconstruction of the aviation infrastructure and obligation of technical compliance to international standards. The article describes features of management of the enterprise's basic assets, which consist of simultaneous compensation of the loss of assets' cost and providing aviation services, the peculiar role of the means of transport and infrastructure in return on assets and profitability, large scale and continuance of the innovative renewable process of the aviation technology. The basic assets at the aviation enterprises are the value-based economic resources, kept to use when providing aviation and additional services to perform administrative and socio-cultural functions; the expected useful economic life of basic assets is less than a year, their cost decreases and transfers to transportation rates. The ways for intensification renewal of the basic assets for aviation enterprises and airports are formulated. The organizational and economic mechanism for basic assets innovative renewal management of aviation enterprise is proposed, it, when taking into account the algorithm of innovative renewal, unites the components, that influence the effectiveness of the formation and realization of innovation and investment strategy. The realization of the proposed steps for innovative renewal consists in the realization of the purposes of creating new competitive advantages in the dynamic aviation services market, increasing profitability and transportation ramp-up. Cooperation of the elements of the organizational and economic mechanism allows to form the innovative and investment strategy and defines the effectiveness level of the innovative renewal of the aviation enterprises' basic assets.

Key words: innovative renewal, basic assets, aviation enterprise, mean of transport, transport infrastructure.

Постановка проблеми. Діяльність будь-кого авіатранспортного підприємства пов'язана з наявністю та використанням основних засобів, які мають характеризуватися відповідним складом та структурою для здійснення процесу переміщення, обслуговування вантажів і пасажирів. Для забезпечення конкурентоспроможності по-

слуг авіапідприємства та отримання необхідної величини прибутку необхідно здійснювати постійний аналіз ефективності оновлення основних засобів та досліджувати фактори, які впливають на цей показник. Питання ефективності оновлення основних засобів є досить актуальним, оскільки від нього залежить безпека і якість надання авіаційних послуг. Нині аналіз управління інноваційним оновленням основних засобів на авіапідприємствах показує недостатню ефективність використовуваних методів та форм управління. Зазвичай головною причиною низької ефективності управління процесами оновлення основних засобів є невідповідність наявних потреб підприємств їх реальним фінансовим можливостям, а також інвестування у переоснащення, а не у впровадження інноваційних технологій. В описаних умовах доцільно обґрунтувати шляхи та інструментарій інноваційного оновлення основних засобів авіапідприємства.

Аналіз останніх досліджень. Методологічні засади дослідження інноваційного оновлення основних засобів на підприємствах було закладено в наукових працях таких учених, як О. Ареф'єва [1], Г. Астапова [2], І. Євсєєва [3], Н. Кодацька [4], О. Колещук [5] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Технології надання транспортних послуг авіакомпаніями та аеропортами мають специфічні технологічні особливості, а тому процес управління інноваційним оновленням основних засобів потребує формалізації методичного інструментарію.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування напрямів забезпечення ефективності інноваційного оновлення основних засобів авіапідприємств.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення необхідних темпів розвитку і підвищення ефективності основного виду діяльності можливе за умови інтенсифікації оновлення і підвищення ефективності використання наявних основних засобів авіапідприємств. У сучасних умовах господарювання від стратегічних цілей оновлення основних засобів залежить кількісний і якісний стан основних засобів (особливо повітряних суден, транспортної інфраструктури), їхня комерційна завантаженість та ефективність використання.

Відповідно до нормативних документів, під основними засобами розуміють матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

І досі немає єдиного погляду серед науковців щодо економічних характеристик засобів праці, які використовуються авіапідприємством.

Аналіз визначень поняття «основні засоби», наданих різними авторами, у зв'язку з окремими характеристиками показує, що окремі з них ототожнюють це поняття з засобами праці, а деякі – з матеріальними активами чи матеріальними цінностями [6]. Отже, основні засоби на авіапідприємствах – це вартісно виражені економічні ресурси, які утримуються суб'єктом господарювання з метою використання в процесі надання авіаційних і супутніх послуг, для здійснення адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких становить не менше одного року, вартість яких зменшується в процесі використання і переноситься на транспортні тарифи. До активних виробничих основних засобів авіапідприємств відносять транспортні засоби, транспортну інфраструктуру й обслуговуючу техніку.

У практичній діяльності з управління ефективністю інноваційного оновлення основних засобів авіапідприємства найчастіше використовують функціональний підхід, відповідно до якого інноваційна діяльність підприємства являє собою механізм, що містить певний набір функцій. Дослідження показало, що до основних недоліків функціонального підходу до управління процесами інноваційного оновлення слід віднести такі:

- за функціонально структурованої організації інноваційних процесів відсутня зацікавленість співробітників у кінцевому результаті. Найчастіше бачення цілей оновлення технічного забезпечення не виходить за межі підрозділів, працівники не орієнтовані на кінцеві цілі підприємства, на задоволення потреб вантажовласників або пасажирів;

- значна частина робочих процесів на підприємстві включає безліч функцій, тобто виходить за межі перевізного процесу, що провокує відсутність розуміння запитів вантажовласників чи пасажирів, не враховує специфіки надання авіаційних послуг;

- більша частина часу, необхідного для здійснення управлінського впливу на перевізний процес, витрачається на взаємодію між службами і перевищує витрати часу на безпосередню послугу.

Проте застосування функціонального підходу в проактивному управлінні та за умов спрямованості всього колективу на результативність і прибутковість діяльності авіапідприємств дає змогу мінімізувати витрати часу й знаходити нестандартні рішення.

Процес оновлення основних засобів на авіапідприємствах має певні характерні ознаки:

- основні виробничі засоби поступово переносять свою вартість на собівартість авіаційних послуг;

- у процесі відтворення основних засобів одночасно відбувається рух їхньої споживної вартості;

- нарахуванням амортизаційних відрахувань здійснюється нагромадження в грошовій формі частково перенесеної вартості основних засобів на надані послуги. При цьому момент надання і спо-

живання транспортних послуг збігаються у часі, тому відсутнє резервування амортизаційних відрахувань у формі готової нереалізованої продукції;

– основні засоби оновлюються в натуральній формі протягом тривалого часу, що дає можливість маневрувати коштами амортизаційного фонду [2, с. 114].

Важливо зазначити, що необхідність оновлення основних виробничих засобів за ринкових відносин визначається конкуренцією на ринку пасажирських авіаперевезень, оскільки саме конкурентне середовище спонукає підприємства здійснювати прискорене списання основних засобів з метою прискореного впровадження інноваційних технологій, нагромадження фінансових ресурсів для наступного вкладання коштів у придбання більш прогресивного устаткування, впровадження нових технологій та іншого поліпшення основних засобів. За сучасних умов доцільно запровадити і реалізувати такі головні напрями інтенсифікації інноваційного оновлення основних засобів на авіапідприємствах:

– прискорення розвитку авіапромислового комплексу, комплексна перебудова його структури з метою максимально можливого задоволення попиту на повітряні судна та їхні комплектуючі, забезпечення виготовлення нових поколінь літаків та закінчених (технологічно зв'язаних) систем супутніх обслуговуючих машин, розроблення та організація виробництва тих технічних засобів транспортування й обслуговування, які раніше не виготовлялися або імпортувалися з інших країн;

– зосередження зусиль різних галузей науки на пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, розвитку передусім наукомістких виробництв, що мають клієнтоорієнтовані принципи, підвищенні техніко-організаційного рівня та соціально-економічної ефективності, авіаційної безпеки та якості обслуговування;

– покращення всієї організації робіт із техніко-технологічного оновлення та економічного обґрунтування на всіх стадіях відтворювально-го процесу;

– дотримання кожним авіапідприємством власної стратегії технічного, організаційного та економічного розвитку; переорієнтація інвестиційної політики на реконструкцію діючих інфраструктурних об'єктів; збільшення масштабів вилучення з виробництва технічно застарілих і економічно малоефективних транспортних та обслуговуючих засобів, перехід від практики одиничної заміни спрацьованої техніки до систематичного, послідовного і комплексного оновлення техніко-технологічної бази взаємозв'язаних процесів обслуговування вантажів і пасажирів;

– створення ринкового економічного механізму, здатного забезпечити постійну вмотивованість усіх рівнів управління перевізним процесом у здійсненні найбільш ефективних відтворювальних процесів і сприйнятті науково-технічних та організаційних інновацій.

За структурною побудовою організаційно-економічний механізм управління інноваційним оновленням основних засобів авіапідприємства може бути описаний як послідовність етапів, що за дотримання заданих цілей і алгоритмів може поєднати об'єкти, суб'єктів, підсистеми, методи та інші складники через комплекс функціональних взаємозв'язків, створюючи умови для реалізації процесів розроблення та реалізації інноваційних стратегій та досягнення цілей підвищення ефективності модернізації й оновлення. Спрямованість управління в описаному організаційно-економічному механізмі управління інноваційним оновленням основних засобів авіапідприємства проходить повний цикл використання основних засобів (рис. 1).

На першому етапі відбувається визначення цілей інноваційного оновлення транспортних засобів та інфраструктури авіапідприємства на основі аналізу поточних та перспективних планів його діяльності та розвитку. Цілі інноваційного розвитку формуються під впливом факторів спрямованості та появи нових технологій. При цьому визначають характер майбутніх інновацій, принципи та загальну стратегію розвитку авіапідприємства.

На другому етапі проводиться аналіз зовнішнього впливу факторів та оцінюються фактичні ресурси та організаційні можливості здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності.

Метою третього етапу є виявлення прийнятних інструментів формування інноваційних стратегій, оцінювання ефективності, взаємоузгодженості майбутніх інновацій в основні засоби.

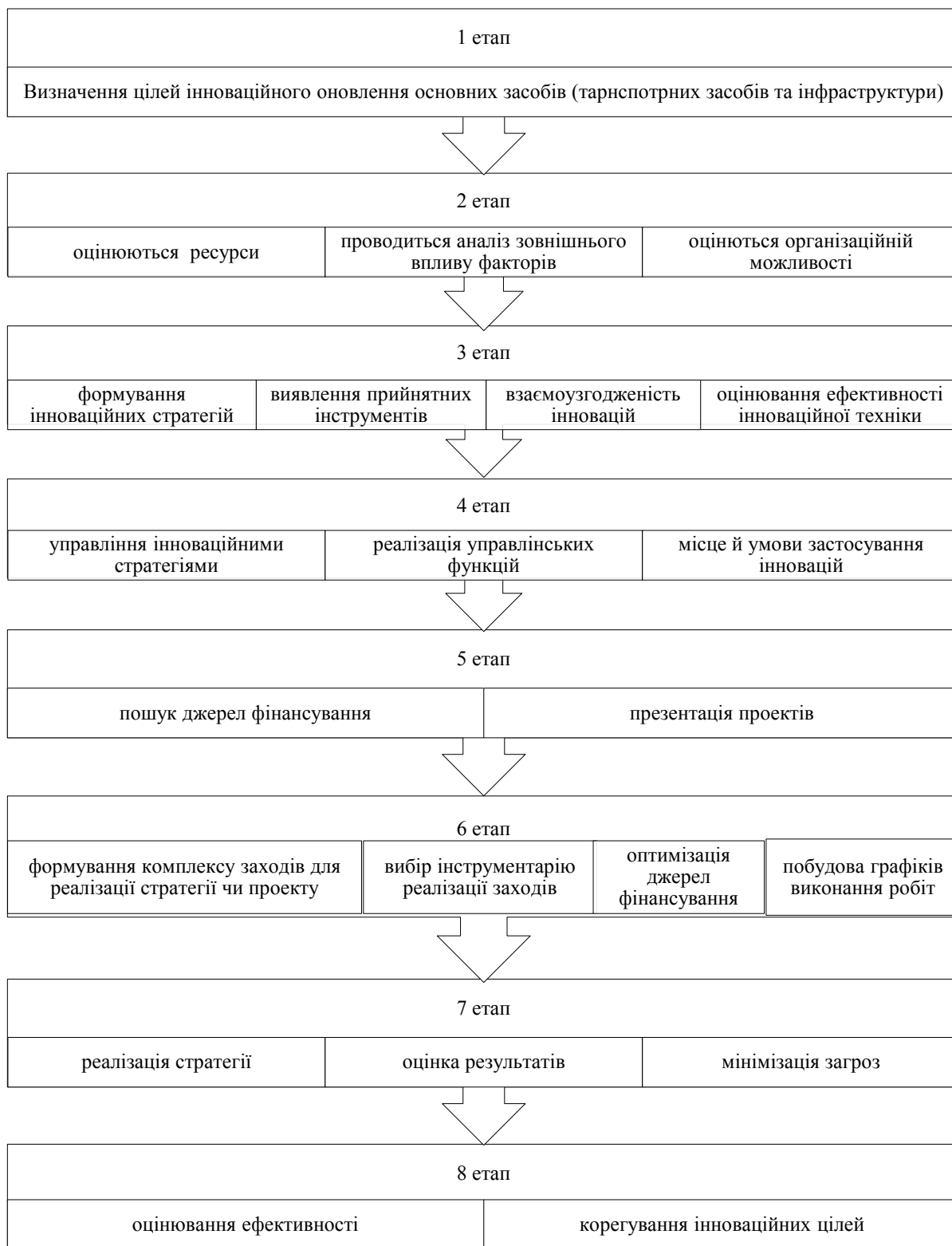
Далі проектується система управління інноваційними стратегіями розвитку, місце й умови застосування тих чи інших функцій.

Виходячи з проведеного аналізу, на четвертому етапі формується множина альтернативних інноваційних стратегій та здійснюється вибір оптимальної з них. Обґрунтовані стратегії та проекти інноваційного оновлення основних засобів у підсистемі прийняття рішень проходять процес валідації, оцінювання ефективності та розроблення проектної документації.

П'ятий етап полягає у пошуку ресурсних можливостей для реалізації вибраної інноваційно-інвестиційної стратегії оновлення основних засобів.

Крім пошуку власних внутрішніх ресурсних джерел, авіапідприємство має обґрунтувати та презентувати інноваційний проекти для залучення зовнішніх джерел фінансування. На наступному етапі відбувається формування комплексу заходів для реалізації стратегії чи проекту, вибраної на попередньому етапі, а також вибір інструментарію реалізації інноваційних заходів, визначення оптимізації структури ресурсних джерел, побудова графіків виконання робіт, презентування потенційним інвесторам тощо.

Далі йде етап реалізації вибраної стратегії інноваційного оновлення, тобто практична дія з купівлі або удосконалення наявних тран-

Рис. 1. Реалізація процесного підходу під час проектування організаційно-економічного механізму управління інноваційним оновленням основних засобів авіапідприємства

Джерело: розроблено авторами

спортних засобів та інфраструктури, що включає контроль за їх виконанням та підведення підсумків. Якщо стратегічні цілі не досягнуті, керівникові варто визначити основне коло проблем підприємства, «слабких сторін» та розро-

бити можливі варіанти їх вирішення з метою мінімізації негативних наслідків відхилень від вибраної мети, а також розробити нові стратегічні цілі або переглянути та уточнити наявні, враховуючи ситуацію, що склалася.

Підведення підсумків має обов'язково включати етап оцінювання результатів інноваційно-інвестиційної діяльності та визначення їхньої ефективності. За правильного обґрунтування напрямів, інструментів та прогнозування ефектів авіапідприємство на сьомому етапі управління інноваційним оновленням основних засобів отримує перші економічні ефекти, що стають основою для формування і нарощування виробничого потенціалу.

Заключний етап управління інноваційним оновленням основних засобів відображає ефективність реалізації інноваційних проектів та стратегій.

Одним із найважливіших аспектів у процесі технічного оновлення авіапідприємства є забезпечення ефективного управлінського впливу на цей процес. Із розмаїття концепцій щодо управління основними засобами підприємства слід виокремити такі, що базуються на різних концептуальних положеннях щодо:

- типу реагування (реактивний та проактивний) на імпульси розвитку підприємства;
- методів здійснення управлінського впливу на процес розвитку через адміністрування або керування;
- характеру залучення персоналу до формування напрямів розвитку та відповідальності за отримані результати;
- способу організації управлінського впливу: через створення ієрархічної адміністративної структури або відсутності адміністративних відносин у системі.

Сучасна багатоваріантність методологічних підходів та концепцій управління підприємством породжують широкий спектр управлінських технологій, що застосовуються у процесі функціонування і розвитку системи управління інноваційним оновленням основних засобів авіапідприємства. Управлінською практикою створено чимало інструментів управління, що сприяють ефективному досягненню стратегічних цілей підприємства.

Побудова організаційно-економічного механізму управління інноваційним оновленням основних засобів авіапідприємства створює необхідні передумови підвищення ефективності реалізації інноваційних проектів та забезпечення стійкості та конкурентоспроможності в умовах зростання конкуренції на ринку авіаційних послуг та підвищення рівня глобалізації світового ринку авіаційної техніки.

Висновки. Інноваційне оновлення основних засобів авіапідприємства є складним процесом, що потребує планування й управління інструментарієм інноваційної стратегії відповідно до конкретних ресурсних можливостей підприємств на основі результатів оцінки всіх форм можливої інноваційної діяльності. При цьому завдання вибору ефективного напрямку управління інноваційним оновленням основних засобів авіапідприємства полягає у визначенні такого оптимального варіанту з низки альтер-

натив, що в процесі впровадження інновацій відображає би майбутню поведінку підприємства щодо зовнішнього середовища, а саме до інших суб'єктів господарської діяльності з урахуванням індивідуальних внутрішніх можливостей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ареф'єва О.В., Соборайчук Т.Ю. Управління ефективністю використання виробничого потенціалу транспортного підприємства. Інфраструктура ринку. 2018. № 24. С. 85–90.
2. Астапова Г.В. Неінституціональні підходи щодо відтворення основних фондів підприємств. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2011. № 1. С. 113–119
3. Євсєєва І.В., Левицька І.В. Механізм інвестування відтворення основних засобів. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2010. № 218. С. 77–82.
4. Кодацька Н.О., Сергєєва С.В. Сучасні методи оцінки ефективності відтворення основних засобів підприємства. Молодий вчений. 2018. № 11(63). С. 433–437.
5. Колешук О.Я., Яневич Н.Я., Удот Н.М. Методичні засади формування стратегії інвестиційного забезпечення оновлення основних засобів. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23(11). С. 313–320
6. Вовк О.М. Управління резервами нарощування ефективності використання основних засобів підприємств. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 6(17). С. 144–152. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/17_2018/28.pdf (дата звернення: 26.12.2019).

REFERENCES:

1. Aref'jeva O.V. and Soborajchuk T. (2018) Upravlinnja efektyvnosti vykorystannja vyrobnychogho potencialu transportnogho pidpryemstva [Management of the efficiency of the production potential of the transport enterprise]. *Market Infrastructure*, no. 24, pp. 85–90.
2. Astapova Gh.V. (2011) eoinstytucionaljni pidkhody shhodo vidtvorennja osnovnykh fondiv pidpryjemstv [Neoinstitutional approaches to reproduction of fixed assets of enterprises]. *Visnyk SumDU. Serija «Ekonomika»*, no 1, pp. 113–119.
3. Jevsjejeva I.V. and Levycjka I.V. (2010) Mekhanizm investuvannja vidtvorennja osnovnykh zasobiv [The mechanism of investment of reproduction of fixed assets]. *Naukovi praci Nacionaljnogho universytetu kharchovykh tekhnologij*, no. 218, pp. 77–82.
4. Kodacjka N.O. and Serghjejeva S.V. (2018) Suchasni metody ocinky efektyvnosti vidtvorennja osnovnykh zasobiv pidpryemstva [Modern methods of estimation of efficiency of reproduction of the fixed assets of the enterprise]. *Molodyj vchenyj*, no. 11(63), pp. 433–437.
5. Koleshuk O.Ja., Janevych N.Ja. and Udot N.M. (2013) Metodychni zasady formuvannja strateghiji investycijnogho zabezpechennja onovlennja osnovnykh zasobiv [Methodical bases of formation of strategy of investment maintenance of updating of fixed assets]. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 23(11), pp. 313–320.
6. Vovk O.M. (2018) Upravlinnja rezervamy naroshhuvannja efektyvnosti vykorystannja osnovnykh zasobiv pidpryemstv [Management of reserves for increasing the efficiency of using fixed assets of enterprises]. *Skhidna Jevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnja* (electronic journal). Vol. 6(17), pp. 144–152. Available at: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/17_2018/28.pdf (accessed: 26.12.2019).